

Socialdepartementet

Förslag till ändring i 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken

Lagtext

Förslag till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

Härigenom föreskrivs att 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

**51 kap.
11 §¹**

För varje år bestäms med vilket belopp per timme som assistansersättning lämnas. Beloppet ska bestämmas som ett schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om schablonbeloppet.

Om det finns särskilda skäl kan ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett högre belopp än det *årliga schablonbeloppet*. Ersättningen får dock inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent.

Assistansersättning lämnas med ett särskilt angivet belopp per timme. Det eller de belopp som assistansersättning ska lämnas med bestäms som schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela ytterligare föreskrifter om schablonbelopp för assistansersättningen.

Om det finns särskilda skäl kan ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett högre belopp än det *schablonbelopp med vilket assistansersättning ska lämnas till den försäkrade enligt vad som följer av första stycket*. Ersättningen får dock inte överstiga schablon-

¹ Senaste lydelse 2012:935.

beloppet med mer än 12 procent.

Assistansersättning som betalas ut enligt 16 § andra stycket lämnas med skäligt belopp.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2017.

Inledning

Lagstiftning

Enligt 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken, förkortad SFB, ska det *för varje år* bestämmas med vilket belopp per timme som assistansersättning lämnas. Beloppet ska bestämmas som *ett* schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Om det finns särskilda skäl kan ersättning till en försäkrad efter ansökan lämnas med ett högre belopp än det årliga schablonbeloppet. Ersättningen får dock inte överstiga schablonbeloppet med mer än 12 procent.

Det var i 1997 års ekonomiska vårproposition (prop. 1996/97:150) som det föreslogs att assistansersättningen skulle schabloniseras och fastställas till ett visst belopp per timme fr.o.m. den 1 september 1997. Av propositionen framgår att assistansersättning ska lämnas med ett visst bestämt belopp per timme oberoende av vilka kostnader för personlig assistans som den ersättningsberättigade faktiskt har haft. Den ersättningsberättigade behöver bara redovisa hur många assistanstimmar som har utförts för att erhålla assistansersättningen. Inom ramen för det fastställda beloppet får den assistansberättigade själv avgöra hur stor del av beloppet som ska användas till lön och andra anställningskostnader och hur mycket som ska användas till administration och andra kringkostnader.

I 5 § förordningen (1993:1091) om assistansersättning anges med vilket belopp per timme som assistansersättningen ska lämnas för ett särskilt angivet år.

Som 51 kap. 11 § SFB är utformad kan regeringen endast fastställa ett schablonbelopp. Om regeringen skulle finna skäl för att föreslå mer än ett schablonbelopp måste lagen ändras. Lagen bör även ändras om schablonbeloppet behöver ses över med en annan periodisering än ett år.

Innan assistansersättningen schabloniserades 1997 ersattes kostnader för personlig assistans enligt ett kostnadsredovisningssystem. Ersättningen skulle då täcka de verkliga kostnaderna som den enskilde hade för sin assistans, dvs. lönekostnader samt kostnader för administration, m.m. I de senare skulle ingå t.ex. kostnader för bokföring och revision, lokaler, utbildning, rekrytering och omkostnader för assistenter. Ersättning lämnades med högst det belopp per timme som regeringen fastställde för varje år.

Utredningar av schablonbeloppet

Den konstruktion som assistansersättningen har med ett schablonbelopp och en förhöjd ersättning om det finns särskilda skäl har ifrågasatts, granskats och utretts vid ett flertal tillfällen. Skälen till detta är bl.a. kostnadsutvecklingen inom assistansersättningen.

Dåvarande Riksförsäkringsverket utvärderade 1999 timschablonen och framhöll att det är viktigt att ersättningen endast skulle användas för vissa kostnader som har direkt koppling till lämnad assistans (Assistansersättning – översyn av ersättningen för personlig assistans, RFV ANSER 1999:1). I april 2004 konstaterade Riksrevisionen bl.a. att utformningen av ersättningen gav möjligheter till skatteundandragande samt att ersättningen kunde ge utrymme för privata företag att skapa relativt stora vinstmarginaler (Personlig assistans till funktionshindrade, RiR 2004:7).

Regeringen gav i maj 2004 Riksförsäkringsverket i uppdrag att bl.a. se över vilka kostnader som skulle ingå i assistansersättningen. Verket skulle även kunna föreslå gränser för hur stor del av ersättningen som fick användas till s.k. kringkostnader. Syftet var att förbättra kostnadskontrollen. Verkets förslag till förändringar av ersättningsmodellen överlämnades till den parlamentariskt tillsatta Assistanskommittén som tillsattes i juli 2004 (blev LSS-kommittén i juni 2006).

LSS-kommittén föreslog i ett delbetänkande (SOU 2005:100) att assistansersättningen endast skulle få användas till köp av personlig assistans eller kostnader för personliga assistenter, vilket också blev lag 2008 (prop. 2007/08:61, bet. 2007/08:SoU13, rskr. 2007/08:158). Medel som inte används till köp av eller kostnader för assistans skulle återbetalas av den assistansberättigade. LSS-kommittén föreslog också i slutbetänkandet 2008 en ny modell för timschablonen. I huvudsak skulle beloppet delas upp i två delar: en del som avsåg löne- och lönebikostnader samt en del som avsåg övriga kostnader. Den del som avsåg löner skulle differentieras utifrån den tidpunkt när assistansen utfördes. Övriga kostnader skulle anpassas till den nivå som var tanken när timschablonen infördes, dvs. utgöra 13 procent av schablonen. Försäkringskassan fick i uppdrag att utreda förslaget vidare.

Försäkringskassans förslag (Differentierad timschablon i lag (1993:389) om assistansersättning, dnr 62746-2009) innehöll en rörlig del för lönekostnader och en fast del för övriga kostnader. Den rörliga delen skulle baseras på tre nivåer beroende på när assistansen gavs. Förslaget genomfördes inte. Det ansågs finnas en risk att assistansen i ökad utsträckning skulle förläggas till tider på dygnet som gav högsta ersättning.

Utredningen om assistansersättningens kostnader (SOU 2012:6) ansåg att nuvarande modell för timschablonen var kostnadsdrivande då den

bedömdes medföra starka ekonomiska drivkrafter för alla aktörer att försöka öka antalet beviljade timmar. En ny ersättningsmodell redovisades och utredningen föreslog att den borde utredas vidare. Assistansersättningsutredningen har därefter utrett modellen för timschablonen. Utredningen föreslog bl.a. att det skulle finnas en grundschablon och en tilläggschablon för de personer som har en stor del av assistansen förlagd till obekvämt arbetstid (SOU 2014:9). Ett stort antal remissinstanser var kritiska till förslaget. Regeringen bedömde i beslut i april 2015 att det inte var möjligt att lägga fram förslaget utan ytterligare utredning (dnr S2014/1703/FST).

Förslag

Förslag: I socialförsäkringsbalken ska det anges att assistansersättning lämnas med ett särskilt angivet belopp per timme. Det ska göras möjligt att bestämma inte bara ett, utan även flera belopp som assistansersättning ska lämnas med. Den tidsperiod för vilken beloppet eller beloppen bestäms ska inte regleras i socialförsäkringsbalken.

Skälen till förslaget: Nuvarande konstruktion med ett schablonbelopp har ifrågasatts i många utredningar och granskningar. Ett skäl som ofta framförts är bl.a. att schablonen är kostnadsdrivande. Ett annat skäl är att nivån är svår att fastställa och att den bedömts under en längre tid ha varit för hög. Genomsnittslönerna för personliga assistenter är exempelvis högre än för vårdbiträden trots att vårdbiträdeslön enligt förarbeten (prop. 1992/93:159) ska vara utgångspunkt för assistenternas löner. Det har även påpekats att schablonen används till annat än till att bekosta assistenters arbetskostnader och administration för assistenterna samt assistenternas utbildning och omkostnader. Sedan ett antal år tillbaka ligger schablonbeloppet dessutom för högt på grund av att posten övriga kostnader fått öka utan att det funnits uttalade motiv för det.

Regeringen har aviserat en översyn av assistansersättningen. Det kan dock ta några år innan det finns konkreta förslag på plats, samtidigt som det kan finnas behov av att innan dess komma tillrätta med en del av de problem som redovisats genom åren. Det finns därför skäl att i 51 kap. 11 § SFB redan nu öppna upp för regeringen att kunna besluta om en mer träffsäker modell för assistansersättningen. I en sådan modell kan det finnas behov av att t.ex. ta hänsyn till att kostnaderna för assistansberättigade kan variera och att det kan vara nödvändigt med mer än ett schablonbelopp. Även om det inte finns något utarbetat förslag kring detta så kan ett framtida genomförande underlättas om lagen medgav fler schablonbelopp än ett.

Enligt nuvarande lydelse av 51 kap. 11 § SFB bestäms *för varje år* med vilket belopp per timme som assistansersättning ska lämnas. Det är inte

helt klart vad som ska avses med detta. En tidsbestämning kan medföra problem i de fall regeringen skulle behöva vidta åtgärder i en krissituation eller om den under andra omständigheter skulle bedöma det nödvändigt att genomföra förändringar. Det bör därför inte anges i lag att schablonbelopp bestäms för en viss bestämd tidsperiod.

Förslaget att det ska kunna beslutas om mer än ett schablonbelopp leder till att även det förhöjda beloppet justeras och individualiseras. Det får anses lämpligt att det anpassas så att det inte överstiger schablonbeloppet i det enskilda fallet med mer än 12 procent.

Konsekvenser

Förslaget om att införa en möjlighet för regeringen att besluta om mer än ett schablonbelopp eller övriga justeringar medför i sig inga konsekvenser för staten, myndigheter, kommuner, assistansberättigade eller anordnare.

Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2017.

Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

51 kap.

11 §

I paragrafen återfinns grundläggande bestämmelser i fråga om de belopp som assistansersättning lämnas med.

I *första stycket* har tydliggjorts att assistansersättning lämnas med ett särskilt angivet belopp per timme. Någon ändring i sak när det gäller detta är inte avsedd. Tydliggörandet påverkar inte vilket belopp som assistansersättning ska lämnas med i det enskilda fallet eller hur timbeloppsregleringen ska se ut. Ändringar har gjorts som innebär att det är möjligt att bestämma fler än ett timbelopp som assistansersättning ska lämnas med. Det eller de belopp som bestäms ska även fortsättningsvis bestämmas som schablonbelopp som beräknas med ledning av de uppskattade kostnaderna för att få assistans. Regleringen tillåter att ersättning lämnas med ett och samma schablonbelopp till alla ersättningsberättigade eller med differentierade schablonbelopp, under förutsättning av att beräkningen av de fastställda beloppen har gjorts på sätt som anges ovan. Med den nya formuleringen behöver inte schablonbelopp bestämmas för varje år. Det är alltså regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som meddelar ytterligare föreskrifter om schablonbelopp. Föreskrifterna kan avse bl.a. beloppets eller beloppens storlek och, om flera schablonbelopp bestäms, förutsättningarna för

vilket belopp som ska användas i det enskilda fallet. En redaktionell ändring har gjorts såvitt avser den bestämmelse som upplyser om befo-
genheten för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer
att meddela sådana föreskrifter. Någon ändring i sak när det gäller denna
upplysningsbestämmelse är inte avsedd.

I *andra stycket* har en följdändring gjorts i och med att fler än ett scha-
blonbelopp för assistansersättningen kan bestämmas. Det förhöjda be-
loppet ska ställas i relation till det schablonbelopp med vilket assistans-
ersättning ska lämnas till den försäkrade enligt de föreskrifter som har
meddelats med stöd av första stycket.